

Evropeizace trestního práva

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

7.10. 2020

Mezinárodní justiční spolupráce

- Mezinárodní smlouvy, obyčeje a vnitrostátní úprava
- Mezinárodní smlouvy z první poloviny 20.st
- Smlouvy dvoustranné a mnohostranné
- Rada Evropy a mnohostranné evropské úmluvy
- Evropská unie a „prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti“

Europeizace trestního práva

- Trestní právo – **jeden z hlavních atributů a projevů státní suverenity**, výrazem právně kulturní samostatnosti, spojováno se svrchovanou pravomocí státu
- **Úzká vazba na výkon státní moci spolu s rozdílností právních systémů používaných v rámci Evropy** prozatím vylučují vytvoření komplexního a jednotného nadnárodního systému práva

Období do založení EU

- Období do 1.11.1993 (Maastrichtská smlouva)
- Mezivládní spolupráce
- Sjednávání úmluv o evropské politické spolupráci
- Povaha smluv mezinárodního práva veřejného

Období do založení EU

Nejdůležitější právní nástroje – Schengenské dohody:

- **Dohoda mezi vládami států hospodářské unie Beneluxu, SRN a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích ze dne 14.6.1985**
- **Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. 6. 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, SRN a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích z 19.6.1990 (Schengenská prováděcí úmluva)**

Období do založení EU

Nejdůležitější právní nástroje

- **Schengenská prováděcí úmluva o justiční spolupráci v trestních věcech (čl. 48 - 69)**
- **čl. 52**
 - možnost přímého zasílání úředních dokumentů poštou osobě, která se nachází na území jiného sm. státu
- **čl. 53**
 - možnost přímého styku justičních orgánů smluvních stran při předávání žádostí a odpovědí na ně

- **čl. 54 – 58**

- **formulace principu ne bis in idem**

(osoba, nad kterou byl vynesena pravomocný rozsudek jednou sm. stranou nesmí být pro tytéž činy stíhána jinou smluvní stranou, jestliže byla odsouzena a trest byl vykonán, je vykonáván a nebo nemůže být vykonáván)

- **výjimky z důvodu zachování principu teritoriality**

(byl-li trestný čin spáchán zcela nebo zčásti na území daného státu)

- **výjimky z důvodu zachování principu ochrany**

(byl-li trestný čin namířen proti bezpečnosti daného státu nebo byl-li spáchán veřejným činitelem tohoto státu za porušení jeho služebních povinností)

- většinou nahrazena novými právními nástroji
- Úmluvou o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU z 29.5.2000
- Rámcovým rozhodnutím Rady ze dne 13.6.2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

- Období od 1.11.1993 (Smlouva o EU - Maastrichtská smlouva) do 1.5. 1999
- Rozvíjení těsné spolupráce v oblasti justice a vnitra
- III. pilíř, dle hlavy VI. Smlouvy o EU tvořen:
 - azylová politika, pravidla upravující překračování vnějších hranic členských států a provádění kontrol na nich, přistěhovalecká politika a politika týkající se státních příslušníků třetích zemí, boj proti drogové závislosti, boj proti podvodům v mezinárodním měřítku, justiční spolupráce v občanskoprávních věcech, **justiční spolupráce v trestních věcech**, celní spolupráce, policejní spolupráce
 - účelem dosažení cílů EU, hlavně volného pohybu osob

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

Corpus Juris, Corpus Juris 2000

- **Zásada evropské teritoriality**

- myšlenka **konstituování „Evropské právní oblasti“** založené na společné trestněprávní jurisdikci
- cílem zjednodušení právní pomoci, vyšetřování a trestního stíhání ve vztahu k 8 základním skutkovým podstatám

- **K ochraně finančních zájmů EU**
- **Čl. 280 SES** – povinnost čl. států poskytnout stejnou efektivní ochranu rozpočtu ES jako rozpočtu národnímu
- Podvod proti rozpočtu Společenství, podvod ve sféře volné soutěže, korupce, zneužití úřední povinnosti, zpronevěra, vyzrazení služebního tajemství, praní a přechovávání majetkových hodnot z nepoctivých zdrojů, zločinné spolčení
- I trestní odpovědnost právnických osob

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

Projekt Evropského veřejného žalobce

- Orgán ES odpovědný za vyšetřování, trestní stíhání, podání obžaloby, zastupování obžaloby v hlavním líčení, výkon rozsudků, týkajících se taxativně vymezených trestných činů proti financím Evropských společenství
- Řídí se zásadami legality a oportunity
- Je nezávislý jak na národních orgánech, tak na orgánech společenství
- Úřad by měl být decentralizovaný a pracovat v součinnosti s vnitrostátními žalobci

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

Evropský policejní úřad (European Police Office - EUROPOL)

- Maastrichtská smlouva
 - zřízení evropské „policejní“ jednotky
 - účelem boj se závažnými formami organizovaného zločinu
- **Europol Drugs Unit** – EDU, specializovaný útvar pro boj s drogovou kriminalitou, činnost od 3.1.1994
- **Smlouva o Europolu** – uzavřena 26.7. 1995, činnost od roku 1999

EUROPOL

- Shromažďování infa (*Europol Information System, Interim Information System*)
- Kriminalistická a operativní analýza (*Analytical Work Files*)
- Výměna informací o závažné trestné činnosti mezi členskými státy
- Poskytování odborné a technické pomoci v rámci boje proti organizované kriminalitě
- Koordinace a implementace vyšetřovacích postupů
- Vývoj specializovaných expertiz
- Rozvoj kontaktů mezi státními zástupci a vyšetřovateli

EUROPOL

- Oblast činnosti:

= prevence a potírání terorismu, boj proti ilegálnímu obchodování s drogami, boj proti obchodování s lidmi, boj proti obchodování s nukleárními látkami a radioaktivními substancemi, potírání ilegálního obchodování s automobily, potírání praní špinavých peněz, boj proti falšování měny euro a jiných platebních prostředků

- **Rozhodnutí Rady o zřízení Evropského policejního úřadu, 1.1.2010**

- nahrazuje Úmluvu o Europolu a související dokumenty
- může napomáhat při stíhání stanovených forem trestné činnosti, **i když nemají povahu organizovaného zločinu**
- poskytování operativní a analytické podpory členským státům v souvislosti s **významnými mezinárodními událostmi** (např. MS)
- pomoc při **odhalování trestné činnosti usnadněné nebo spáchané za použití internetu** (např. oblast dětské pornografie)

EUROPOL

- Kromě svých orgánů tvořen evropskými styčnými důstojníky (*European Liaison Officers*) = národní prvek
- Každý členský stát povinnen založit národní jednotku Europolu
- Má mezinárodní subjektivitu – na základě smluv spolupracuje s třetími státy a mezinárodními organizacemi
- Sídlo v Haagu

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

Styční žalobci a soudci

- Rada přijala 22.4.1996 **Společnou akci týkající se výměny styčných žalobců a soudců**
- Právní základ pro výměnu specialistů na mezinárodní justiční pomoc ve věcech trestních
- Efektivně podporovat a urychlovat justiční spolupráci a poskytovat info o právním řádu a soustavě justičních orgánů své země

Období od založení EU do vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost

Evropská justiční síť (European Judicial Network)

- Zřízena **Společnou akcí o vytvoření Evropské justiční sítě z 29.6.1998**
- Výměna infa mezi justičními orgány členských států, zlepšení spolupráce v boji proti závažné trestné činnosti (organizovaná kriminalita, korupce, obchod s drogami, terorismus, ...)

Evropská justiční síť

- Usnadňování propojení mezi kontaktními místy
 - Pravidelná setkání kontaktních osob
 - Význam především v neformálním styku mezi příslušnými orgány
-
- Společná akce zrušena a nahrazena **Rozhodnutím Rady o Evropské soudní síti (2008)**

Prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti

Prostředky:

- Užší spolupráce policejních, celních a jiných příslušných orgánů čl. států přímo nebo prostřednictvím Europolu
- Užší spolupráce justičních a jiných příslušných orgánů čl. států
- Sbližování předpisů trestního práva
- Zahájení procesu usnadňování vzájemného uznávání rozhodnutí a výkonu rozsudků ve věcech trestních (potřeba rovnocennosti justičních systémů a vzájemné důvěry mezi nimi)

Období od vstupu Amsterdamské smlouvy do období platnosti smlouvy Niceské

Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29.5.2000

- Účelem zlepšení justiční spolupráce při zachování základních práv a svobod jednotlivce
- **Princip vzájemné důvěry** ve strukturu a fungování justičních systémů čl. států a schopnost všech čl. států zajistit spravedlivý proces

Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29.5.2000

- čl. 4 – ustanovení o způsobu vyřizování dožádání včetně stanovení postupu pro řešení sporných případů
- čl. 5 a 6 – zavedení přímého zasílání písemností osobám na území jiného členského státu a přímého styku justičních orgánů členských států s určitými výjimkami
- čl. 10 a 11 – provádění výslechů prostřednictvím videokonference, telefonické konference
- čl. 12 – sledování zásilek
- čl. 13 – společné vyšetřovací týmy
- čl. 14 – skryté vyšetřování
- čl. 17 až 22 – odposlech telekomunikačního provozu

Období od vstupu Amsterdamské smlouvy
do období platnosti smlouvy Niceské

Eurojust

**Evropská jednotka pro soudní spolupráci
(European Judicial Cooperation Unit)**

- **Rozhodnutí Rady o zřízení Eurojustu za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti z 28.2. 2002**
- **Orgán EU s vlastní právní subjektivitou**
- **Úkolem hlavně koordinovat provádění mezinárodní justiční spolupráce, zejména u přeshraniční kriminality**

Eurojust

- Zjednodušení mezinárodní právní pomoci a vyřizování žádostí o vydání
- Může pověřit příslušné úředníky čl. státu k vedení vyšetřování, zahájení trestního stíhání, ustanovení společného vyšetřovacího týmu
- Spolupracuje s Europolem, **Evropským úřadem proti podvodům (OLAF)**, s Evropskou justiční sítí
- Oblast boje proti terorismu, obchodování s drogami, obchodování s lidmi, falšování peněz, praní špinavých peněz, počítačová kriminalita, boj proti korupci a podvodům, boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, boj proti TČ proti životnímu prostředí, účast na organizovaném zločinu

Období od vstupu Amsterdamské smlouvy
do období platnosti smlouvy Niceské

Společné vyšetřovací týmy (Joint Investigation Teams)

- **Rámcové rozhodnutí Rady EU o společných vyšetřovacích týmech z 13.6.2002**
- Zřizovány dvěma nebo více státy s cílem vést vyšetřování v jednom nebo více čl. státech
- Tým má být zřízen čl. státem, na jehož území se má vyšetřování provádět a řídí se v souladu s právem tohoto státu
- **Za určitým účelem** nebo **na určité časově ohraničené období**

Období od vstupu Amsterdamské smlouvy do období platnosti smlouvy Niceské

Evropský zatýkací rozkaz

- **Rámcové rozhodnutí Rady (2002/582/SVV) ze dne 13.6.2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy**
- Implementováno do českého právního řádu zákonem o MJS
- **Rozhodnutí vydané justičním orgánem členského státu s cílem zatčení a předání požadované osoby jiným členským státem za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím svobody**

Evropský zatýkací rozkaz

- Realizace zásady **vzájemného uznávání rozhodnutí justičních orgánů** (výrazem vysokého stupně důvěry v právní řády členských států)
- **Přímý styk** justičních orgánů
- Dosavadní vydávací řízení komplikované, založené na spolupráci správních (Ministerstvo spravedlnosti ČR) a soudních orgánů
- **Nahrazení extradičních procedur přímým předáním** bez diplomatických procedur – zrychlení a zjednodušení postupu
- **Omezení zásady oboustranné trestnosti a speciality**
- Zásada nepředávání vlastních státních občanů až na výjimky zrušena

Lisabonská smlouva

- Podepsána 3. 12. 2007 v Lisabonu, ratifikována 13. 11. 2009, vstoupila v platnost 1. 12. 2009
- Navazuje na ustanovení Evropské ústavní smlouvy, přebírá její filozofii
- Zrušení třípilířové struktury
- Posílení nástrojů společné spolupráce v oblasti trestní

Lisabonská smlouva

**Justiční spolupráci tvoří dva hlavní pilíře
(čl. 82 (1) LS):**

- **Vzájemné uznávání** rozsudků a soudních rozhodnutí
- **Sbližování právních** a správních předpisů členských států v oblastech uvedených v čl. 82 (2) a čl. 83 LS
- Minimální pravidla (směrnice) týkající se vzájemné přípustnosti důkazů, práv obětí, atd.

Lisabonská smlouva

Čl. 83 LS:

- EP a Rada mohou formou směrnic stanovit minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí
 - v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem
 - z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat ji na společném základě.
- v obl.: terorismus, obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí, nedovolený obchod s drogami, nedovolený obchod se zbraněmi, praní peněz, korupce, padělání platebních prostředků, trestná činnost v oblasti výpočetní techniky a organizovaná trestná činnost.

Lisabonská smlouva

Čl. 83 LS:

- Ukáže-li se, že sbližování trestněprávních předpisů členského státu je nezbytné pro zajištění účinného provádění politiky Unie v oblasti, která byla předmětem harmonizačního opatření, mohou EP a Rada směrnici stanovit minimální pravidla pro vymezení trestných činů a sankcí v dané oblasti.

Lisabonská smlouva

Úřad evropského veřejného žalobce:

Čl. 86 Smlouvy o fungování EU

➤ Rada může formou nařízení jednomyslně, po souhlasu EP, vytvořit z Eurojustu Úřad evropského veřejného žalobce

Ale:

Eurojust

- jednotka koordinace vzájemné pomoci
- oblast mezinárodní justiční spolupráce

ÚEVŽ

- koncipován jako orgán činný v trestním řízení
- oblast trestné činnosti proti finančním zájmům Unie

Lisabonská smlouva

Úřad evropského veřejného žalobce:

Čl. 86 Smlouvy o fungování EU

- Trestní řízení ohrožující finanční zájmy
- Příslušnými soudy mají být soudy členských států
- Uplatněním mechanismu tzv. **posílené spolupráce**

- Evropský veřejný žalobce jako realita - ČR

Lisabonská smlouva

System posílené spolupráce

- Pokud nebude dosažen potřebný souhlas s přijetím opatření a o posílenou spolupráci bude mít zájem nejméně 9 členských států, oznámí tyto státy svůj záměr Evropskému parlamentu, Radě a Komisi.
- Fikce udělení souhlasu ze strany orgánů Unie
- Nesouhlas jiných států nebude znamenat systém práva veta

Evropský soudní dvůr

Předběžné otázky v českém právním řádu:

- 9a TRŘ
- vložen novelou č. 539/2004 Sb.
- Na ESD se může obrátit s předběžnou otázkou **jakýkoliv soud v ČR**
- Pokud soud podává žádost o rozhodnutí o předběžné otázce SD, vydá **rozhodnutí o přerušení řízení**
- Rozhodnutí SD o předběžné otázce jsou **závazná pro všechny orgány činné v trestním řízení**